

FORMAREA COMPETENȚEI PROFESIONALE VICTIMOLOGICE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL POLIȚIENESC

Gheorghe GLADCHI,

*doctor habilitat în drept, profesor universitar al Catedrei
„Drept penal și criminologie” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Pe lângă multitudinea de probleme cu care se confruntă societatea noastră în condițiile actuale ale etapei de tranziție, creșterea criminalității este una dintre cele mai alarmante. La cel mai înalt nivel, prevenirea și combaterea criminalității este proclamată drept o sarcină prioritară. În acest scop, în ultimul timp se încearcă aplicarea unui șir de mijloace și măsuri cu caracter organizatoric, precum și perfecționarea cadrului legislativ în vigoare.

Totodată, practica curentă atestă cu lux de amănunte că pentru organizarea eficientă a activității de prevenire și combatere a criminalității este nevoie, înainte de toate, de o evaluare științifică a esenței cauzelor și condițiilor ce duc la comiterea infracțiunilor, de o analiză la rece și obiectivă a motivului, comportamentului și rolului tuturor părților implicate. Din acest punct de vedere, perspective noi și deosebit de promițătoare la nivel teoretic, dar mai ales cu semnificație practică, este capabilă să ne ofere valorificarea ajunsurilor victimologiei [1, p. 5-6].

Trebuie să constatăm cu regret că victimologia nu a prins încă rădăcini viguroase în mediul științifico-juridic din țara noastră. O atare stare de lucruri condiționează, eminamente, nu doar insuficiența, ci chiar ignorarea aplicării ajunsurilor victimologiei contemporane în vederea perfecționării cadrului legislativ și practicii judiciare de combatere a infracționalismului. Or, acestea riscă doar să sporească decalajul dintre gradul de civilizație al societății moldave și lumea înconjurătoare.

Această tendință negativă trebuie și poate fi depășită, în primul rând, prin adoptarea și promovarea la nivel statal a unei politici victimologice. Se are în vedere crearea unei baze legislative, instituirea unei practici și aplicarea unei „ideologii” judiciare adecvate, îndreptate spre reducerea victimizării cetățenilor, înlăturarea izvoarelor de tensiune socială, precum și orientate spre integrarea potențialelor victime ale infracțiunilor și abuzului de putere în viața cotidiană. Cu atât mai mult cu cât fundamentul unui asemenea cadru legislativ și „ideologii” judiciare există deja, fiind consfințit în Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată prin Rezoluția 217 A (3) a Adunării

Generale a ONU din 10 decembrie 1948; Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la Roma în noiembrie 1950; Convenția Europeană despre compensarea pagubei victimelor infracțiunilor de violență, adoptată de Consiliul de Miniștri al Consiliului Europei la 24 noiembrie 1983; Declarația Congresului VII al ONU cu privire la prevenirea criminalității și tratamentul delincvenților „Principiile fundamentale ale justiției față de victimele infracțiunilor și abuzului de putere”, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 29 noiembrie 1985; Convenția împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, adoptată de către Adunarea Generală a ONU la 10 decembrie 1984; Convenția Internațională cu privire la drepturile copilului, adoptată la 20 noiembrie 1989 la New York; Convenția Internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei, adoptată la 18 decembrie 1979 la New York; Convenția pentru reprimarea traficului de ființe umane și a exploatării prostituției semenilor, adoptată prin Rezoluția 317 (IV) din 2 decembrie 1949 a Adunării Generale a ONU etc.

Pe de altă parte, eficiența unei asemenea politici victimologice este de neconceput fără o organizare și asigurare informațională corespunzătoare. În acest context, se impune cu prioritate formarea specialiștilor în domeniul prevenirii victimologice, crearea instituțiilor de învățământ și cercetare științifică specializate, în primul rând, în cadrul Ministerului Afacerilor Interne și Ministerului Justiției. Astfel, în instituțiile de învățământ polițienești ale Germaniei se predă un curs special despre bazele victimologiei, format din prelegeri și seminare de aplicare a conținutului teoretic al acestei discipline în practica polițienească. În toate instituțiile de învățământ din Marea Britanie – din școala primară până în universități – se desfășoară ore de victimologie aplicată. Doritorii pot nu numai să asiste la lecții, dar și să participe la traininguri speciale, să învețe procedee de autoapărare și să obțină deprinderi de conduită optimală în situații extreme. Cercetările științifice victimologice în Japonia sunt realizate nu doar în instituțiile de cercetare juridice, dar și în instituțiile științifice de cercetare polițienești, care sunt înzestrate cu laboratoare speciale de psihologie sau în domeniul educației care studiază personalitatea și comportamentul victimelor, prejudiciul cauzat acestora, relațiile victimelor cu infractorii [2].

Nu credem că, actualmente, există factori obiectivi ce ar împiedica încercarea de a depăși „întârzierea” existentă în instruirea victimologică a cadrelor pentru organele afacerilor interne, adică a acelei categorii de specialiști, care, prin definiție, se află pe linia întâi de luptă în apărarea legii și ordinii publice.

În această ordine de idei, se impune necesitatea selectării corespunzătoare a persoanelor pentru activitatea lor în organele afacerilor interne,

adică să se ia în considerare particularitățile lor psihologice care le-ar asigura, față de victimă, un comportament cult și plin de tact și organizarea în cadrul subdiviziunilor de prevenire ale organelor de interne a unui serviciu victimologic complex de consultanță psihologico-pedagogică.

În asemenea condiții, putem spera că, spre exemplu, șeful de post, fiind înarmat cu cunoștințe teoretice victimologice și îndrumat de serviciul victimologic corespunzător, va fi capabil să organizeze evidența, în scop profilactic, a persoanelor care deja au fost sau pot deveni victime ale infracțiunilor, dacă este reliefată victimitatea lor; să întocmească documentele informative speciale (fișe de evidență, dosare) privind cele mai periculoase, în plan victimologic, obiecte și spații ce ar conține: a) caracteristicile calitative și cantitative ale infracțiunilor comise la obiectul și pe teritoriul dat; b) categoriile tipice ale infractorilor și victimelor, pornind de la „atașarea” lor stabilă față de obiectul sau teritoriul dat; c) cele mai tipice situații criminogene după apariția și realizarea acestora.

Drept rezultat, șeful de post va obține o „hartă victimologică” a teritoriului din subordine, fapt ce va contribui la executarea atribuțiilor sale de serviciu la un nivel calitativ. Totodată, va fi importantă contribuția sa la completarea bazei naționale de date despre victime, personalitatea, comportamentul și rolul lor în mecanismul infracțional [3, p. 76-77]. Rezultatele valorificării științifice a informației acumulate în această bază națională de date cu privire: la trăsăturile personalității victimei infracțiunii; la comportamentul victimelor în diverse situații caracteristice diferitor categorii de infracțiuni; la raportul dintre victimă și infractor, măsura în care acesta a determinat caracterul și dinamica actului criminal, la selectarea victimei de către infractor și metoda de comitere a faptei penale; la situațiile în care se realizează calitățile personale atât ale victimei, cât și ale infractorului, cu alte cuvinte, situațiile „care își așteaptă” infractorul și victima concretă etc., sistematizate și perfectate corespunzător, credem că vor contribui considerabil la sporirea eficienței activității de prevenire victimologică a infracțiunilor, inclusiv a activității polițistului de sector.

Un scop esențial al victimologiei este perfecționarea normelor juridico-penale și elaborarea unor metodici și măsuri practice, menite să contribuie la prevenirea situațiilor, în care motiv pentru actul criminal poate deveni personalitatea sau comportamentul victimei. Or, pornind de la studiul victimei unei infracțiuni, al personalității ei și caracteristicilor sale biologice, psihologice, morale și socio-culturale, al relațiilor acesteia cu delincventul și al rolului pe care l-a jucat în geneza delictului, victimologia are drept scop stabilirea anumitor reguli și principii de care depinde comportamentul victimei.

Tocmai de aceea, ignorarea ajunsurilor teoretice și recomandărilor

practice ale victimologiei nu mai poate fi tolerată nici în activitatea curentă a cadrelor din organele de urmărire penală, a instanțelor de judecată, a instituțiilor penitenciare autohtone etc. Pentru ofițerii de urmărire penală devine deja axiomatic faptul că victima trebuie să fie tratată omenește și nu doar ca o sursă potențială de probe. Un specialist familiarizat cu victimologia ar ști, spre exemplu, că victimele nu se simt în siguranță alături de infractor, în același local unde a fost săvârșită infracțiunea, dacă nu i s-a permis să-și schimbe hainele (mai ales femeile), dacă agresorul încă n-a fost reținut și într-un fel sau altul amenință să se răfuiească cu victima care l-a denunțat organelor de urmărire penală etc.

Pentru descoperirea reușită a infracțiunilor, cercetarea rapidă și deplină a acestora sunt necesare noi abordări, metodologii de descoperire, cercetare și prevenire a infracțiunilor. O abordare nouă în domeniul descoperirii și cercetării infracțiunilor este folosirea de către ofițerul de urmărire penală a datelor și cunoștințelor victimologice. Cercetarea personalității victimei, relațiilor acesteia cu infractorul, oferă posibilitate ofițerului de urmărire penală să înainteze versiuni despre infractor, să determine cercul de persoane în care acesta urmează a fi căutat. Informația despre relațiile „infractor-victimă” permite verificarea vinovăției persoanei concrete, demonstrarea implicării acesteia în infracțiunea săvârșită sau, dimpotrivă, lipsa vinovăției persoanei respective [4, p. 3-4].

În condițiile actuale, se impune și pregătirea în domeniul victimologiei a responsabililor în lucrul cu minorii. Multe lacune în activitatea organelor de prevenire și combatere a criminalității în rândul minorilor ar putea fi evitate, dacă specialiștii respectivi ar fi instruiți, vizavi de potențialul de victimitate al minorilor, în funcție de sex, moralitate, starea sănătății, situația familială, facultățile mintale etc.

Fără o pregătire victimologică adecvată a personalului abilitat, este de neimaginat soluționarea problemei victimizării latente. Iar fără elucidarea ei, este greu de evaluat dimensiunile reale ale situației criminogene și victimogene, precum și elaborarea măsurilor eficiente de prevenire a criminalității. Specialiștii victimologi disting că victimele supuse victimizării latente pot fi grupate în trei categorii: cointeresate în comunicarea informației; indiferente; interesate în ascunderea informației privitoare la agresiunea suportată. Evident că depistarea acestor categorii de victime este doar pe măsura colaboratorilor familiarizați cu victimologia.

A fost întreprinsă o tentativă de a aduce argumente în susținerea opiniei privitoare la necesitatea obținerii cunoștințelor în domeniul victimologiei în cadrul procesului de formare a specialiștilor pentru organele afacerilor interne. Evident, pregătirea în acest sens trebuie să înceapă de îndată ce persoana respectivă a pășit pragul instituțiilor de învățământ din sistemul

MAI. Totodată, nu poate fi trecută cu vederea necesitatea instruirii victimologice a personalului care ocupă deja diferite funcții în subdiviziunile MAI. În această ordine de idei, considerăm oportun:

– realizarea unei colaborări sistematice între toate subdiviziunile și serviciile organelor de interne, precum și cu diferite structuri de stat și organizații obștești în scopul instruirii victimologice a polițiștilor;

– stabilirea direcțiilor prioritare de instruire în domeniul victimologiei a cadrelor din sistemul organelor afacerilor interne;

– organizarea și desfășurarea seminarelor în vederea instruirii victimologice diferențiate a polițiștilor în funcție de genul de activitate al acestora, în special, al șefilor de post, ofițerilor de urmărire penală și lucrătorilor operativi;

– introducerea în planurile de învățământ ale ciclurilor de licență, masterat, doctorat, dar și Centrului de formare continuă din cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a victimologiei în calitate de disciplină de studiu obligatorie.

Referințe bibliografice

1. Gladchi Gh., Victimologie, Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare”, 2013. – 294 p.
2. Майоров А.В. Международный опыт защиты жертв преступлений / Наука ЮУрГУ: Материалы 66-й научной конференции Секции социально-гуманитарных наук, с. 1726-1731. <http://dspace.susu.ru/xmlui/bitstream/handle/0001.74/3940/2.pdf?sequence=1>.
3. Gladchi Gh., Organele de ocrotire a normelor de drept în calitate de subiecți ai prevenirii victimologice. Poliția și securitatea publică, Materialele conferinței științifico-practice, 9 decembrie 2002, M.A.I., Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare”, -2003, p. 74-78.
4. Джуманбетова А.А. Использование специальных знаний при установлении связи «преступник-жертва». Автореферат на соиск. уч. степени канд. юрид. наук. Москва, МГУ, 2004, 24 с.